FOLKTINGET

Ärende: B 21/2021 rd Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021

Folktingets utlåtande om Språkberättelsen 2021

Svenska Finlands folkting tackar för möjligheten att ge ett utlåtande till riksdagens grundlagsutskott om regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021.

Uppföljningen av 2017 års språkberättelse

Folktinget välkomnar utredningen som gjorts i samband med språkberättelsen gällande 25 § i språklagen om enskildas skyldighet att ge språklig service**.** Utifrån utredningsarbetet rekommenderas att likabehandlingsplanerna utvecklas så att jämlikhet mellan språkgrupper också beaktas, vilket Folktinget understöder. Folktinget håller med om att språkliga rättigheter bör ses som kvalitetskriterier och att skyddandet av dem inom praktisk verksamhet och i kundsituationer ska beaktas vid verksamhetsplaneringen i förväg, så att de språkliga rättigheterna tillgodoses som en del av den normala serviceprocessen och även i plötsliga brådskande situationer.

Myndighetsservice på nationalspråken

Folktinget instämmer i språkberättelsens konstaterande att tillämpningen av lagstiftningen har en avgörande roll när det gäller det praktiska tillgodoseendet av rättigheterna samt att språkgruppernas erfarenheter visar att det inte alltid är självklart att man ens får tillgång till lagstadgade tjänster.

Svenska som förvaltningsspråk

I nationalspråksstrategin, som statsrådet antog 2.12.2021, konstateras att svenska språket håller på att försvinna som förvaltningsspråk. Ett växande problem är bristen på svenskkunniga tjänstemän inom den offentliga förvaltningen.

Bristen på svenskskunnig personal beror delvis på de höga språkkrav som ställs på svenskspråkiga inom statsförvaltningen. Endast 3,8 % av de statligt anställda hade svenska som modersmål år 2017. Folktinget kräver snabba åtgärder av regeringen för att stärka svenska språkets närvaro inom statsförvaltningen samt myndigheternas förmåga att erbjuda service på svenska. Det finns ett behov av att granska om lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda samt statens förordning om språkexamen för statliga tjänster uppfyller sitt syfte att garantera likvärdig service för finsk- och svenskspråkiga.

Folktinget framhåller att det ur likabehandlingsperspektiv är problematiskt att det för de statliga tjänsterna i de flesta fall krävs nöjaktiga kunskaper i svenska och utmärkta kunskaper i finska. En svenskspråkig med goda kunskaper i finska uppfyller oftast inte kriterierna för en statlig tjänst som förutsätter högskoleutbildning. Helsingfors universitet erbjuder en tvåspråkig magisterexamen som ger C1-behörighet i det andra inhemska språket (både finska och svenska), vilket motsvarar utmärkta kunskaper i språket. Universitetets språkexamen som ger C1-behörighet godkänns inte som språkkunskapsintyg för svenskspråkiga som söker en tjänst inom statsförvaltningen. Den av Utbildningsstyrelsen anordnade språkexamen som krävs för att erhålla ett intyg om utmärkta kunskaper i finska (respektive svenska) kostar 454 euro år 2022. Det höga priset försätter

svenskspråkiga i en ojämlik situation jämfört med finskspråkiga, som inte behöver avlägga språkexamen då endast nöjaktiga kunskaper i svenska krävs av dem.

Folktinget föreslår att grundlagsutskottet skriver in i sitt betänkande:

- att nationalspråksstrategins åtgärder som berör språkkrav inom statsförvaltningen förverkligas, vilket förutsätter en översyn av de lagar och förordningar som stadgar om språkkunskapskrav inom statsförvaltningen.
- att C1-språkintyg för utmärkta kunskaper i finska och svenska godkänns som intyg över utmärkta kunskaper i finska och svenska för en tjänst inom statsförvaltningen där högskoleutbildning ställs som krav.
- att nästa språkberättelse fokuserar på svenska språket inom statsförvaltningen och vilka åtgärder som vidtagits för att förhindra att svenskan försvagas som förvaltningsspråk.

Temaområden

Digitaliseringen och den svenska servicen

Folktinget anser att det är positivt att ett temaområde i språkberättelsen är digitala tjänster, eftersom användningen av digitala tjänster i samhället får en allt större betydelse och det är viktigt att de digitala tjänsterna på finska och svenska utvecklas samtidigt och fungerar problemfritt från början både på finska och svenska.

Svenskspråkiga kunder och myndigheter bör ha tillgång till likvärdiga digitala tjänster och stöd. Detta har även biträdande JK slagit fast i ett svar 2.3.2022 (OKV/1230/70/2020-OKV-6).

Även Justitiekanslern har konstaterat att en allt viktigare strukturell förutsättning för att de språkliga rättigheterna ska kunna tillgodoses i framtiden är att båda nationalspråken beaktas i samband med digitala tjänster: ”De digitala tjänsterna ska kunna användas av den finsk- och svenskspråkiga befolkningen på lika villkor” (Justitiekanslerns i statsrådet berättelse för år 2018).

Folktinget har under de gångna åren upprepade gånger kontaktats om brister i myndigheternas digitala tjänster på svenska. Anmälningar har bl.a. gällt tjänster som erbjuds av skattebyrån, arbets- och näringsbyrån (AN-byrån), myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (MDB) och Suomi.fi. Om tjänsterna inte utvecklas samtidigt på finska och svenska är lösningen både mer kostsam och mer utmanande att genomföra för myndigheten, vilket ofta leder till brister och fördröjningar i de svenskspråkiga tjänsterna.

Folktinget föreslår att grundlagsutskottet skriver in i sitt betänkande:

- att de finsk- och svenskspråkiga digitala myndighetstjänsterna utvecklas och tas i bruk samtidigt så att svenskspråkiga kunder har tillgång till likvärdiga digitala tjänster och stöd.

De offentliga säkerhetstjänsterna

Ett av de temaområden som berättelsen fokuserar på är offentliga säkerhetstjänster, det vill säga räddningsväsendet, nödcentralsverksamheten och polisväsendet. Berättelsen lyfter fram de framsteg som har gjorts sedan berättelsen år 2017, och redogör också för aktuella utmaningar.

För att säkerhetsmyndigheterna ska kunna agera effektivt är det nödvändigt att de klarar av att tillgodose invånarnas språkliga rättigheter. Myndigheternas skyldighet att tillgodose språkliga rättigheter förverkligas inte om kommunikationen på svenska är alltför bristfällig eller uteblir. Detta kan i stället fördröja personalens arbete och i värsta fall riskera människors liv och hälsa. Av berättelsen framgår att skillnaden i de finskspråkiga och de svenskspråkiga minoriteternas serviceupplevelser dock är betydande när det gäller polis- och nödcentralsverksamheten.

En gemensam fråga för dessa sektorer är ett uppenbart behov av yrkespersonal som kan svenska. Inom polisväsendet har inrikesministeriets satsningar på regelbunden polisutbildning på svenska gett resultat. Däremot har det inte ordnats regelbunden utbildning av svenskkunnig yrkespersonal inom räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten, inte heller inom gränsbevakningen.

Inrikesministeriet ansvarar för att ordna utbildningen inom dessa sektorer och för att säkerställa tillgången till utbildad yrkespersonal i landet. Ministeriet överväger som bäst, inom ramen för en utbildningsreform, hur utbildningen inom räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten ska ordnas i framtiden.

Folktinget föreslår att grundlagsutskottet skriver in i sitt betänkande:

- att det är av central vikt att utbildningen av svenskkunnig yrkespersonal inom de offentliga säkerhetstjänsterna, så som räddningsmän, nödcentralsoperatörer och gränsbevakare, ordnas regelbundet inom de tvåspråkiga områdena i landet. Detta är en nödvändig förutsättning för att behovet av yrkespersonal som kan finska och svenska ska kunna säkerställas inom dessa sektorer i framtiden.

Svenskundervisningen i den grundläggande utbildningen

Timfördelningen i den grundläggande utbildningen, (B1-svenskan)

Hösten 2016 genomfördes en reform gällande den mellanlånga svenskan i finska skolor, B1-svenskan. Avsikten med reformen var att höja elevernas motivation och förbättra inställningen till det svenska språket. Två årsveckotimmar i svenska flyttades från årskurserna 7 - 9 till årskurs 6.

En färsk undersökning som Språklärarförbundet Sukol och Nätverket Svenska nu låtit göra under hösten 2021 visar att finskspråkiga elevers kunskaper i svenska försvagats trots att svenskundervisningen tidigarelagts. Orsakerna är att de sammanlagda undervisningstimmarna i svenska inte ökade i samband med reformen, vilket lett till långa avbrott i undervisningen i årskurserna 7-9, med minskad motivation bland både elever och lärare som följd. Svaga kunskaper i svenska efter den grundläggande utbildningen försvårar språkstudierna för många studerande på andra och tredje stadiet.

Färre har skrivit svenska i studentexamen

Svenskan och finskan blev frivilliga ämnen i studentexamen år 2005. Förändringen har lett till att en stor del av eleverna i de finska skolorna inte valt svenska språket i studentexamen.

Enligt regeringsprogrammet ska det så snabbt som möjligt utarbetas ett program som främjar lärandet i det andra inhemska språket. Regeringen har också satt som mål att införa det andra inhemska språket som obligatoriskt ämne i studentexamen.

Folktinget är oroligt över att få finskspråkiga idag skriver svenska i studentexamen eftersom det har bidragit till att kunskaperna i svenska i Finland försvagats. Det vore viktigt att vända trenden genom åtgärder som motiverar gymnasiestuderande att avlägga svenska språket i studentexamen. Detta kunde t.ex. ske genom en förändring

av poängsättningen av svenska och finska i högskolornas inträdesprov. Folktinget anser att svenska och finska bör vara obligatoriska ämnen i studentexamen eftersom båda språken är viktiga för Finland.

Folktinget föreslår att grundlagsutskottet skriver in i sitt betänkande:

- att timfördelningen för årskurserna 7-9 utökas med två årsveckotimmar utan att man minskar på årsveckotimmarna i svenska i årskurs 6
- att arbetet med programmet som främjar lärandet i det andra inhemska språket och regeringens målsättning att införa det andra inhemska språket som obligatoriskt ämne i studentexamen inleds i brådskande ordning
- att undervisningsministeriet i samarbete med högskolorna ser över poängsättningen av högskolornas inträdesprov så att svenska och finska i studentexamen ger märkbart högre poäng än idag

Reformen av social- och hälsovården samt räddningsväsendet

Folktinget har under beredningen av social- och hälsovårdsreformen påtalat att det är nödvändigt att säkerställa att den svensk- och finskspråkiga befolkningen i de tvåspråkiga välfärdsområdena har faktisk tillgång till tjänster på eget språk och enligt lika grunder. Den formella lagstadgade rätten till service garanterar inte att det finns faktisk tillgång till tjänster på båda språken, bland annat för att det råder stor brist på språkkunnig vårdpersonal. Folktinget välkomnar därför språkberättelsens fokus på att det krävs åtgärder som syftar till att säkerställa ett praktiskt genomförande av de språkliga rättigheterna. Europarådets ministerkommitté har även lyft fram att det finns allvarliga brister i verkställigheten av språklagen när det gäller bl.a. hälsovårdstjänster.

I syfte att säkerställa tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i praktiken i de tvåspråkiga välfärdsområdena är det nödvändigt att de svenska strukturerna skapas från första början. Folktinget och Kommunförbundet har tillsammans tagit fram ett stödmaterial riktat till de tvåspråkiga välfärdsområdena med verktyg för hur man skapar tvåspråkiga strukturer, i syfte att trygga förverkligandet av den svenskspråkiga servicen även i praktiken. Nationalspråksstrategin från 2021 slår fast att de tvåspråkiga välfärdsområdena ska ta i bruk stödmaterialets verktyg för tryggandet av de språkliga rättigheterna i de tjänster som välfärdsområdena producerar. Även social- och hälsovårdsministeriets officiella handbok för välfärdsområdesfullmäktig hänvisar till stödmaterialet.

Folktinget instämmer i språkberättelsens konstaterande om att de faktiska effekterna av reformens nya redskap som syftar till att säkerställa ett praktiskt genomförande av de språkliga rättigheterna, som till exempel nationalspråksnämnderna och samarbetsformerna mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena, är beroende av de resurser som fördelas till dem. Folktinget välkomnar att regeringens nästa språkberättelse kommer att fokusera på utvärderandet av social- och hälsovårdsreformens effekter på tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i praktiken inom social- och hälsovården samt inom räddningstjänsterna.

Folktinget föreslår att grundlagsutskottet skriver in i sitt betänkande:

- att det bör garanteras tillräckliga resurser för det praktiska verkställandet av språkliga rättigheter, så som förverkligandet av nationalspråknämndernas uppgifter samt samarbetsformerna mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena samt ett kontinuerligt resursstöd till de svenska specialuppdragen som tilldelats Egentliga Finlands och Västra Nylands välfärdsområden.
- att tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i välfärdsområdena förutsätter att de svenska strukturerna skapas från första början.

- att nästa språkberättelse bör fokusera på utvärderandet av social- och hälsovårdsreformens effekter på tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i praktiken inom social- och hälsovården samt inom räddningstjänsterna.

Resursbrist är inte en godtagbar orsak att försumma säkerställandet av språkliga rättigheter

Folktinget understryker slutligen att ekonomiska orsaker inte kan anges som orsak till att myndigheterna inte klarar av att sköta sina lagstadgade språkliga förpliktelser. Grundlagsexperten, professor Kaarlo Tuori, har särskilt framhållit att man inte kan motivera en begränsning av skyldigheten att säkerställa lagstadgade språkliga rättigheter med ekonomiska synpunkter (utlåtande till Folktinget 13.2.2013).

Helsingfors, den 18.3.2022

Sandra Bergqvist	Christina Gestrin
Folktingsordförande	Folktingssekreterare